

KO'Z TUZILISHINING BOLALARDAGI XUSUSIYATLARI

Qutlumuratova Salima Masharipovna
Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko'z tuzilishi va uning bolalardagi xususiyatlari atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ko'z, bolalar, ko'z olmasi, homila, gavhar

Ko'ruv organi embrionning 22 kunligida, old miyada bir nechta sayoz invaginatsiyalar (ko'z qovoqlari) ko'rinishida paydo bo'ladi. Asta-sekin invaginatsiyalar ko'payib, tashqi ko'rinish - ko'z qovog'i shakllanadi. Homila ichi rivojlanishning beshinchi haftasi boshida ko'z qovog'ining distal qismi bosilib, ko'z olmasini hosil qiladi. Ko'z olmasining tashqi devori retinaning pigmentli epiteliyasini, ichki devor esa retinaning qolgan qatlamlarini hosil qiladi. Ektodermada ko'z qovog'i bosqichida qalinlashuv paydo bo'ladi –gavhar plakoidlari. Keyin gavhar pufagining shakllanishi sodir bo'ladi va ko'z olmasi bo'shlig'iga tushib ko'zning old va orqa kameralari hosil bo'ladi. Optik oynadan yuqori bo'lgan e ktoderma korneal epiteliyani ham keltirib chiqaradi.Ko'z olmasini darhol o'rab turgan mezenxima ichida qon tomir rivojlanadi va tomir qatlam xorioid shakllanadi.Neyroglial elementlar miyonal sfinkter to'qimasini va qorachiq dilatatororini keltirib chiqaradi. Xorioiddan tashqarida mezenximadan zich tolali, shakllanmagan skleral to'qima rivojlanadi. Oldindan, u shaffofl bo'ladi va shox pardaning biriktiruvchi to'qima qismiga o'tadi. Ikkinchi oying oxirida ektodermadan lakrimal bezlar rivojlanadi. Okulomotor muskullar somatik tipdagi mushak to'qimalari bilan ifodalangan miotomlardan rivojlanadi. Ko'z qovoqlari teri burmalari kabi shakllana boshlaydi. Ular tezda bir-biriga qarab birga o'sadilar . Ularning orqasida, ko'p qirrali prizmatik epiteliya – konyunktiva qopchasi bilan qoplangan pufak shakllar paydo bo'ladi. Xomila rivojlanishning 7- oyligida konyunktiva qopchasi ochila boshlaydi.

Ko'z qovoqlari chetida, kipriklar, yog'li va o'zgargan ter bezlari hosil bo'ladi. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda ko'z olmasi nisbatan katta, ammo kalta. 7-8 yoshga kelib, ko'zlarning oxirgi hajmi shakllanadi. Yangi tug'ilgan chaqaloq kattalarga qaraganda nisbatan kattaroq va tekisroq shox pardaga ega. Tug'ilganda, gavhar shakli sharsimon bo'ladi; u yangi tolalar paydo bo'lishi tufayli o'sadi va hayot davomida tekislanadi. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda rangdor pardaning stromasidagi pigment kam yoki umuman yo'q. Shaffof pigment epiteliy ko'zlarga asta -sekin rang beradi. Pigment rangdor parda parenximasida paydo bo'lishni boshlaganda, u o'ziga xos rangga ega bo'ladi. Orbita ya'ni ko'z kosasi -kalla suyagining old qismidagi bir juft piramida shakliga o'xshagan bo'shliq (rasm). Orbitada ichki, yuqori, tashqi va pastki devor mavjud. Orbitaning ichki devori orbitaning bo'shlig'ini etmoid suyak hujayralaridan ajratib turadigan juda nozik suyak plastinkasi bilan ifodalanadi. Agar bu plastinka shikastlangan bo'lsa, sinusdan havo osongina orbitaga va ko'z qovoqlarining ostiga o'tib, bu emfizemaga olib keladi. Orbita yuqorigi ichki burchagi peshona bo'shlig'i bilan chegaralangan va orbitaning pastki devori uni gaymor

bo'shlig'idan ajratib turadi (2.2-rasm). Bu burun yon bo'shliqlaridan orbitaga yallig'lanish va o'sma jarayonlarining tarqalish ehtimolini aniqlaydi. Ko'pincha to'mtoq jarohatlar tufayli orbitaning pastki devori shikastlanadi. Ko'z olmasiga to'g'ridan-to'g'ri urish orbitada bosimning keskin ko'tarilishiga olib keladi va uning pastki devori suyak nuqsonining orbita chetiga "tushadi". Tarzo-orbital fassiya va undagi ko'z kosasi orbitadagi bo'shliqni bog'lab turgan oldingi devor vazifasini bajaradi. Tarzo – orbital fassiya orbitaning chetlari va qovoqni tog'aylarga bog'lab turadi va ko'z qovog'ini limbusdan ko'ruv nervigacha o'rab turgan tenon kapsulasi bilan chambarchas bog'liq. Old tomondan tenon kapsula konyunktiva va episkleraga ulanadi va uning orqasida ko'z olmasini orbital to'qimalardan ajratib turadi. Tenon kapsulasi barcha ko'zni harakatlantiruvchi mushaklar uchun joy hosil qiladi. Orbitaning asosiy tarkibi yog ' to'qimalari va ko'zni harakatlantiruvchi mushaklardir, ko'z olmasi orbita hajmining 1/5 qismini egallaydi. Tarzo-orbital fassiyadan oldingi barcha hosilalar orbitadan tashqarida joylashgan (xususan ko'z yosh qopcha) Ko'z orbitasi cranial bo'shliq bilan bir nechta teshiklar (fissuraorbitalis) orqali ulangan. Yuqori orbital yoriq (fissura orbitalis superior) orbitaning bo'shlig'ini o'rta kranial yoriqlar bilan bog'laydi. Ushbu yoriq orqali quyidagi nervlar o'tadi: ko'zni harakatlantiruvchi (III juft bosh miya nervi), g'altak ko'zni aylantiruvchi nervi (IV juft bosh miya nervi), trigeminal (V juft bosh miya nervlarining birinchi tarmog'i) va uzoqlashtiruvchi (VI juft bosh miya nervi). Shuningdek yuqori yoriqdan ko'z olmasi va orbitani qon bilan ta'minlaydigan asosiy vena qon tomiri ko'zning yuqorigi venasi (vena ophtalmica superior) chiqadi. Yuqori orbital yoriq sohasidagi patologiya "yuqori orbital yoriq" sindromining rivojlanishiga olib kelishi mumkin: ptoz, ko'zning to'liq harakatsizligi (oftalmoplegiya), midriaz, akkomodatsiya paralichi, ko'zning, peshonaning va yuqori ko'z qovog'ining sezgirligi buzilishi, venoz qonning oqishi qiyinlashishi ekzoftalm paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. - Yuqori orbital yoriq orqali orbitaning vena qon tomirlari kranial bo'shliqqa o'tib, kavernoziy sinusga oqib chiqadi. Yuz venalari bilan anastomozlar, birinchi navbatda, angulyar venalar orqali, shuningdek venoz klapanlarning yo'qligi infeksiyaning yuzning yuqori qismidan orbitaga tez tarqalishiga va kranial bo'shliqda kavernoziy sinusda trombozlar rivojlanishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Кўз касалликлари. М.Х.Хамидова, З.К.Болтаева. Тошкент. ИбнСино, 1996 й.
2. Ко'з kasalliklari. М.Н.Намидова, З.К.Болтаева. Ташкент. Zar-qalam, 2006 й.
3. Глаукома. ДжозефФламмер. Тошкент. «Voris-nashriyot», 2006 й. (Ўзбекилида).
4. Офтальмология. Е.И.Ковалевский. Москва. «Медицина»,2005 г.